A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2008. július 17. *

A C-347/06. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Olaszország) a Bírósághoz 2006. augusztus 17-én érkezett, 2006. május 23-i határozatával terjesztett elő az előtte

az **ASM Brescia SpA**

és

a **Comune di Rodengo Saiano**,

között,

az **Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas**

* Az eljárás nyelve: olasz.

részvételével

folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: C. W. A. Timmermans tanácselnök, J. Makarczyk, P. Kūris, J.-C. Bonichot (előadó) és C. Toader bírák,

főtanácsnok: M. Poiares Maduro,
hivatalvezető: Fülöp B. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. február 21-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– az ASM Brescia SpA képviseletében V. Salvadori, A. Salvadori, G. Caia és N. Aicardi, avvocati,

– az Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas képviseletében M. Zoppolato és D. Gazzola, avvocati,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében X. Lewis, B. Schima és D. Recchia, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. április 24-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EK 10., EK 43., EK 49. cikk és az EK 86. cikk (1) bekezdésének, valamint az egyenlő bánásmód, a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az átláthatóság és az arányosság elvének, illetve a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 176., 57. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 230. o.) értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az ASM Brescia SpA (a továbbiakban: ASM Brescia) és a Comune di Rodengo Saiano között, az említett *comune* (település) önkormányzatának azon, 2005. július 19-i 19. sz. határozata tárgyában folyó peres eljárás keretében terjesztették elő, amely megerősítette az általa az ASM Brescia részére a területén történő földgázelosztási szolgáltatásra adott koncesszió 2005. december 31-ével történő lejártát.

Jogi háttér

A közösségi jog

3 A 2003/55 irányelv (4) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Az európai polgárok számára a Szerződésben biztosított alapvető szabadságok – az áruk szabad mozgása, a szolgáltatások nyújtásának szabadsága és a letelepedés szabadsága – csak teljesen nyitott piacon valósulhatnak meg, amely minden fogyasztó számára lehetővé teszi a szolgáltatók szabad megválasztását, és a szolgáltatók számára is biztosítja fogyasztóik szabad ellátásának lehetőségét."

4 Ezen irányelv (8) preambulumbekezdése kimondja:

„A földgáz belső piacának megvalósítása érdekében elsődleges fontosságú a szállítási- és az elosztórendszer-üzemeltetők hálózatához való megkülönböztetéstől mentes hozzáférés. A szállítási- és az elosztórendszer-üzemeltető egy vagy több vállalkozásból állhat."

5 Az említett irányelv (10) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A hatékony és megkülönböztetéstől mentes hálózati hozzáférés biztosítása érdekében szükséges, hogy a szállítási és az elosztóhálózatokat – vertikálisan integrált vállalkozások esetén – eltérő jogi személyek üzemeltessék. A Bizottság megvizsgálja a tagállamoknak az e követelmény teljesítésére hozott, azonos hatású intézkedéseit, és adott esetben javaslatokat nyújt be ennek az irányelvnek a módosítására.

Szintén szükséges, hogy a szállítási- és az elosztórendszer-üzemeltetőknek tényleges döntéshozatali joga legyen azok fölött az eszközök fölött, amelyek a hálózatok fenntartásához, üzemeltetéséhez és fejlesztéséhez szükségesek, amennyiben a kérdéses eszközök a vertikálisan integrált vállalkozások tulajdonában és üzemeltetésében vannak.

Fontos azonban megkülönböztetni az említett jogi és a tulajdonosi szétválasztást. A jogi szétválasztás nem feltétlenül von maga után változást az eszközök tulajdonlásában, és nincs akadálya annak sem, hogy hasonló vagy azonos foglalkoztatási feltételeket alkalmazzanak a vertikálisan integrált vállalkozás egészében. Azonban szervezeti intézkedéseken keresztül a felelős döntéshozók függetlenségét biztosító, megkülönböztetéstől mentes döntéshozatali eljárást kell kialakítani."

6 A 2003/55 irányelv (18) preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Biztosítani kell, hogy a földgázfogyasztók szabadon választhassák meg szolgáltatójukat. A földgáz belső piaca megvalósításának fokozatosan egy meghatározott határidőhöz kötve kell megtörténnie, hogy az ágazat képes legyen alkalmazkodni, és biztosítani lehessen a fogyasztói érdekek védelmét szolgáló, megfelelő intézkedések és rendszerek felállítását, valamint azt, hogy a fogyasztóknak valós és tényleges joguk legyen szolgáltatójuk megválasztására."

7 Ezen irányelv 1. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Ez az irányelv közös szabályokat állapít meg a földgázszállításra, -elosztásra, -ellátásra és -tárolásra vonatkozóan. Meghatározza a földgázágazat szervezetével és működésével, a piacra jutással, valamint a földgázszállítási, -elosztási, -ellátási és -tárolási engedélyek kiadására vonatkozó eljárásokkal és a hálózatok üzemeltetésével összefüggő szabályokat."

8 Az említett irányelv 2. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

[…]

5. »elosztás« a földgáz helyi, illetve regionális csővezeték-hálózatokon keresztül a fogyasztókhoz történő szállítása, kivéve az ellátást;

[…]

7. »gázellátás« a földgáz – beleértve a cseppfolyósított földgázt is – értékesítése a fogyasztóknak, beleértve a viszonteladást is;

[…]

28. »feljogosított fogyasztók« azok a fogyasztók, akik szabadon, saját választásuk szerinti szolgáltatótól vásárolhatnak földgázt ezen irányelv 23. cikke értelmében;

[…]”.

9 A 2003/55 irányelv 23. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok biztosítják, hogy a feljogosított fogyasztók a következők:

a) 2004. július 1-jéig a [földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló, 1998. június 22-i] 98/30/EK [európai parlamenti és tanácsi] irányelv [HL L 204., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 28. o.] 18. cikkében meghatározott feljogosított fogyasztók. A tagállamok minden év január 31-ig közzéteszik a feljogosított fogyasztók meghatározására vonatkozó szempontokat;

b) legkésőbb 2004. július 1-jétől minden nem háztartási fogyasztó;

c) 2007. július 1-jétől minden fogyasztó."

A nemzeti jog

10 Az 1999. május 17-i 144. sz. törvény 41. cikkének megfelelően a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló 98/30/EK irányelvet átültető, 2000. május 23-i 164. sz. törvényerejű rendelet (decreto legislativo n. 164, attuazione della direttiva n. 98/30/CE recante norme comuni per il mercato interno del gas naturale, a norma dell'articolo 41 della legge 17 maggio 1999, n. 144) (GURI nº 142, 2000. június 20., 4. o.; a továbbiakban: 164/2000 törvényerejű rendelet) úgy rendelkezik, hogy a földgázelosztási tevékenység főszabály szerint közszolgáltatási tevékenység, amelynek gyakorlási jogát a helyi önkormányzatok a – kizárólag ajánlati felhívás alapján kiválasztott – koncesszió jogosultjának engedik át, legfeljebb tizenkét évre szóló időtartamra.

11 Azokat a jelenlegi földgázelosztási koncessziókat illetően, amelyeket nem nyilvános eljárással ítéltek oda, a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikkének (5) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A gázelosztási tevékenység tekintetében a jelen rendelet hatálybalépésekori, valamint a jelenlegi üzemeltetők átalakulásával létrejövő társaságok koncessziói a kikötött határidőig maradnak fenn, amennyiben ezek lejárata a (7) bekezdésben szereplő átmeneti időszak eltelte előtti időpontra esik. Azok a jelenlegi koncessziók, amelyek esetében a lejárat időpontja nem került megállapításra, vagy az átmeneti időszak lejárta utánra esik, az átmeneti időszak végéig maradnak fenn. […]”

12 A törvényerejű rendelet 15. cikkének (7) bekezdése kimondja:

„Az (5) bekezdés szerinti átmeneti időszak a 2000. december 31-ével kezdődő öt év. Ez az időszak az alább felsorolt feltételek esetén legfeljebb a következő időtartamokkal hosszabbítható meg:

a) egy évvel, amennyiben az öt év eltelte előtt legalább egy évvel társaságok olyan egyesülése következik be, amely lehetővé teszi, hogy olyan fogyasztói kör számára szolgáltasson, amely összességében megegyezik az egyesült társaságok közül a jelentősebb társaság által eredetileg kiszolgált fogyasztói kör legalább kétszeresével;

b) két évvel, amennyiben az a) pontban foglalt időszak eltelte előtt a kiszolgált fogyasztói kör meghaladja a százezer végső fogyasztót, vagy az elosztott gáz éves mennyisége a százmillió köbmétert, illetve a vállalkozás tevékenységi területe legalább a tartomány teljes területére kiterjed;

c) két évvel, amennyiben az a) pontban foglalt időszak eltelte előtt a magántőke a jegyzett tőke legalább 40%-át alkotja.”

13 Az 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikkének (8) bekezdése úgy rendelkezik, hogy amennyiben e feltételek közül több is teljesül, az említett átmeneti időszakot meghosszabbító évek összeadhatók.

14 Az energiaágazat újjászervezéséről szóló, és a kormányt az energiapolitika terén a hatályos rendelkezések reformjára felhatalmazó 2004. augusztus 23-i 239. sz. törvény (legge n. 239, riordino del settore energetico, nonche' delega al Governo per il riassetto delle disposizioni vigenti in materia di energia) (GURI nº 215, 2004. szeptember 13., 3. o.) 1. cikkének (69) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„[…] A [164/2000 törvényerejű rendelet] 15. cikk[e] (5) bekezdésében meghatározott átmeneti időszak 2007. december 31-én ér véget, kivéve a koncessziót odaítélő helyi önkormányzat azon lehetőségét, hogy a jelen törvény hatálybalépését követő hat hónapon belül egy évvel meghosszabbítsa az átmeneti időszakot, amennyiben ezt közérdekű okok indokolják. […] Az említett [164/2000] törvényerejű rendelet 15. cikkének (8) bekezdése hatályát veszti.”

15 A lejáratok meghatározásáról és meghosszabbításáról, valamint az ebből eredő sürgős rendelkezésekről szóló, 2005. december 30-i 273. sz. rendelettörvény (decreto-legge n. 273, definizione e proroga dei termini, nonche' conseguenti disposizioni urgenti) (GURI nº 303, 2005. december 30., 8. o.), amelyet később, módosítást követően a 2006. február 23-i 51. sz. törvénnyel törvénnyé alakítottak (a GURI nº 49 melléklete, 2006. február 28., a továbbiakban: 273/2005 rendelettörvény), 23. cikke (1) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszak egyrészt 2007. december 31-ig automatikusan meghosszabbodik, másrészt pedig 2009. december 31-ig meghosszabbítható, amennyiben az említett törvényerejű rendelet 15. cikke (7) bekezdésében foglalt feltételek közül legalább az egyik teljesül.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

16 Az ASM Brescia az 1984. február 27-én kötött megállapodás – amelynek lejáratát eredetileg 2014. december 31-ben határozták meg – értelmében a Comune di Rodengo Saiano területén a földgázelosztási koncesszió jogosultja. Módosítást követően e koncesszió időtartamát 2029. december 31-ig meghosszabbították.

17 2005. július 19-i 19. sz. határozatával a Comune di Rodengo Saiano az ASM Bresciának odaítélt koncesszió előrehozott lejáratát 2005. december 31-ben határozta meg annak érdekében, hogy közzétehesse az ajánlati felhívást és kijelölhesse az említett szolgáltatás új üzemeltetőjét. Az ASM Brescia részére biztosították a jogot az elmaradó megtérülés megtérítésére, amelyet szakértői vélemény alapján 926 000 euróra becsültek.

18 Az ASM Brescia a kérdést előterjesztő bíróság előtt keresettel megtámadta az említett határozatot.

19 Ezt követően hatályba lépett az a 273/2005 rendelettörvény, amely 23. cikkében előírja a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszak automatikus meghosszabbodását 2005. december 31-től 2007. december 31-ig, valamint bizonyos feltételek esetén ugyanezen időszak automatikus meghosszabbodását 2007. december 31-től 2009. december 31-ig.

20 A Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia – mivel kétsége merült fel a tekintetben, hogy az említett jogszabály összeegyeztethető-e a közösségi joggal – felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Ellentétes-e az EK 43., EK 49. cikk és az EK 86. cikk (1) bekezdésével, valamint az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elveivel, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmával a jelenlegi, eredetileg közbeszerzési eljárás nélkül odaítélt földgázelosztási koncessziók 2007. december 31-ig történő automatikus és általános jellegű meghosszabbítása?

2) Ellentétes-e az EK 43., EK 49. cikk és az EK 86. cikk (1) bekezdésével, valamint az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elveivel, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmával a jelenlegi, eredetileg közbeszerzési eljárás nélkül odaítélt földgázelosztási koncessziók 2009. december 31-ig történő további automatikus meghosszabbítása, amennyiben:

a) a koncesszió jogosultja más társasággal egyesült, ami lehetővé teszi számára, hogy kétszer annyi fogyasztóval rendelkezzen, mint amivel az egyesült társaságok közül a jelentősebb társaság eredetileg rendelkezett?

b) a koncesszió jogosultja elérte a 100 000 ügyfelet meghaladó végső fogyasztói számot, illetve az évi 100 millió köbméter szolgáltatott gázmennyiséget, vagy legalább a tartomány teljes területén gyakorolja tevékenységét?

c) a koncesszió jogosultja jegyzett tőkéjének legalább 40%-a magánbefektetőkhöz került?

3) Ellentétes-e a 2003. június 26-i 2003/55/EK irányelv (4), (8), (10) és (18) preambulumbekezdésével, ugyanezen irányelv 23. cikkének (1) bekezdésével, az EK 10. cikkel, valamint az ésszerűség és arányosság elvével a földgázelosztás jelenlegi koncesszióinak meghosszabbítása az 1. és a 2. kérdésben szereplő esetekben, különös tekintettel:

a) a [tag]államok azon kötelezettségére, hogy 2007. július 1-jéig teljesítik a földgázpiac liberalizációjának célkitűzését;

b) arra, hogy a [tag]államok nem fogadhatnak el és nem tarthatnak hatályban a földgázpiac liberalizációjával ellentétes nemzeti jogszabályokat;

c) a [tag]államok azon kötelezettségére, hogy az átmeneti időszak tartamát ésszerűen és objektív igényeknek megfelelően határozzák meg?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

A Bíróság elé terjesztett észrevételek

21 Az ASM Brescia úgy véli, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdések elfogadhatatlanok, mivel azon pontatlan elemzésen alapulnak, amely szerint az olasz jog az érintett gázelosztási koncessziók időtartamának meghosszabbítását rendezi.

22 Az ASM Brescia arra hivatkozik, hogy az alapeljárásban alkalmazandó nemzeti jog nem e koncessziók jogszerű meghosszabbításáról rendelkezik, hanem épp ellenkezőleg, azok előrehozott lejáratát írja elő abban az esetben, ha azok határozatlan időre szólnak, vagy ha szerződés szerinti lejáratuk a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszaknál későbbi időpontra esik.

23 Az Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas szintén arra hivatkozik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által feltett első kérdés téves premisszán alapul, hiszen a szóban forgó szabályozás nem az érintett koncessziók automatikus és általános jellegű meghosszabbítását írja elő, hanem a lejáratuk időpontjának előrehozatalára szorítkozik.

A Bíróság válasza

24 A kérdést előterjesztő bíróság arra kérte a Bíróságot, hogy nyilatkozzon arról, összeegyeztethető-e a közösségi joggal a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszaknak a 273/2005 rendelettörvény 23. cikkével történő meghosszabbítása.

25 Az EK 234. cikk alapján indított eljárásban a Bíróságnak nincs hatásköre határozni valamely nemzeti intézkedés közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről (lásd többek között a 14/86. sz. X-ügyben 1987. június 11-én hozott ítélet [EBHT 1987., 2545. o.] 15. pontját). A Bíróság ugyanakkor a nemzeti bíróság által feltett kérdések szövegéből kiemelheti – a nemzeti bíróság által előterjesztett adatokra figyelemmel – a közösségi jog értelmezése szempontjából releváns azon tényezőket, amelyek lehetővé teszik a számára azon jogi probléma megoldását, amellyel hozzá fordultak (lásd a fent hivatkozott X-ügyben hozott ítélet 16. pontját).

26 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat elegendő olyan információt tartalmaz ahhoz, hogy megfeleljen e követelményeknek, mivel a kérdést előterjesztő bíróság rámutatott arra, hogy szüksége van az EK 43., EK 49. cikk és az EK 86. cikk (1) bekezdésének, valamint a 2003/55 irányelv 23. cikke (1) bekezdésének értelmezésére ahhoz, hogy határozni tudjon a 273/2005 rendelettörvény 23. cikkének és a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) és (7) bekezdésének a közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről.

27 Másfelől az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EK 234. cikkben foglalt együttműködés értelmében kizárólag az alapeljárásban eljáró és a meghozandó bírósági döntésért felelős nemzeti bíróság jogosult mérlegelni – az ügy sajátosságaira figyelemmel – egyrészt az előzetes döntéshozatal szükségességét annak érdekében, hogy döntését meghozhassa, másrészt azt, hogy a Bíróság számára feltett kérdések relevánsak-e. Így tehát amennyiben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések a közösségi jog értelmezésével kapcsolatosak, a Bíróság főszabály szerint köteles ezekről határozni (lásd többek között a C-223/99. és C-260/99. sz., Agorà és Excelsior egyesített ügyekben 2001. május 10-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-3605. o.] 18. pontját).

28 Szintén fontos emlékeztetni arra, hogy nem a Bíróság feladata állást foglalni a nemzeti rendelkezések értelmezéséről és alkalmazhatóságáról, illetve megállapítani az alapügy megoldása tekintetében releváns tényeket. A Bíróság feladata ugyanis az, hogy – a közösségi és nemzeti bíróságok hatáskörmegosztásának keretén belül – figyelembe vegye azt az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban meghatározott ténybeli és szabályozási hátteret, amelybe az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés illeszkedik (lásd többek között a C-153/02. sz. Neri-ügyben 2003. november 13-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-13555. o.] 34. és 35. pontját).

29 Annak az érvnek tehát, miszerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadhatatlanok, mivel az olasz jog téves értelmezésén alapulnak, nem lehet helyt adni.

30 Ebből következik, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadható.

Az ügy érdeméről

A harmadik kérdésről

31 Harmadik kérdésével, amelyet célszerű elsőként megvizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kéri a Bíróságot, hogy állapítsa meg, hogy az EK 10. cikkével, az arányosság elvével, a 2003/55 irányelv 23. cikkének (1) bekezdésével, valamint az ezen irányelv (4), (8), (10) és (18) preambulumbekezdésével ellentétes-e az alapeljárás-belihez hasonló szabályozás, amely automatikusan meghosszabbítja azt az átmeneti időszakot, amelynek végére esik az alapügy tárgyát képező, közbeszerzési eljárás nélkül odaítélt földgázelosztási koncesszió előrehozott lejárata.

– A Bíróság elé terjesztett észrevételek

32 Az ASM Brescia arra hivatkozik, hogy sem a 98/30 irányelv, amelyet a 164/2000 törvényerejű rendelet ültetett át, sem a 2003/55 irányelv nem ír elő kötelezettséget a közbeszerzési eljárás nélkül odaítélt földgázelosztási koncessziók időtartamának lerövidítésére. Úgy véli, hogy ennélfogva a nemzeti jogalkotó egyrészt szabadon döntött úgy, hogy egyrészt e koncessziók a szerződésben foglalt lejárat előtt lejárnak, másrészt szabadon határozta meg e célból az átmeneti időszakot és annak részletszabályait.

33 Hozzáteszi, hogy az érintett koncessziók előrehozott lejárta és az ezt követő, az új koncessziós szerződések odaítéléséhez szükséges ajánlati felhívások közzétételére irányuló eljárások megindítása nem biztosítja a fokozott versenyt a földgázelosztásban, mivel a piacra lépő új szolgáltatók valamennyien azt az értékesítő vállalkozást részesíthetik előnyben, amellyel összefonódásban állnak. Véleménye szerint ez a nehézség csak az elosztórendszer-üzemeltetők 2003/55 irányelvben említett pártatlanságára és semlegességre vonatkozó kötelezettségeinek, illetve különösen a harmadik felek elosztórendszerhez való hozzáférési jogának tiszteletben tartásával, valamint az ugyanazon, vertikálisan integrált vállalkozás részét képező földgázértékesítők jogi, ügyvezetési, funkcionális és számviteli szétválasztásával oldható meg.

34 A Bizottság szintén azon az álláspontón van, hogy a 2003/55 irányelv nem ír elő kötelezettséget a közösségi előírások megsértésével odaítélt földgázelosztási koncessziók lejáratának előrehozatalára.

35 Hozzáteszi, hogy bár a 2003/55 irányelv 13. cikke (1) bekezdésének és 33. cikke (2) bekezdésének együttes rendelkezései 2007. július 1-jéig lehetővé teszik a földgázelosztó-rendszer üzemeltetőjének a gázellátási tevékenység gyakorlását is, az üzemeltető ugyanezen irányelv 12. cikkének (2) bekezdése értelmében köteles pártatlan és semleges bánásmódot alkalmazni a földgázpiac különböző szereplőivel szemben.

36 Az Anigas hangsúlyozza, hogy a földgázpiac liberalizációjára vonatkozóan a 2003/55 irányelv 23. cikkének (1) bekezdésében meghatározott 2007. július 1-jei végső határidő csak azt a kötelezettséget rója a tagállamokra, hogy minden földgázt vásárló személy feljogosított fogyasztó legyen, és úgy véli, hogy ezen irányelv nem teszi kötelezővé az olyan földgázelosztási koncessziók felmondását, amelyeket hirdetmény előzetes közzététele nélkül ítéltek oda.

– A Bíróság válasza

37 A 2003/55 irányelv szövegéből és szelleméből egyaránt az következik, hogy annak célja a belső piac kiszélesítése a földgázágazatban. E célból az irányelv – miként 1. cikke (1) bekezdésének első mondata is rendelkezik – közös szabályokat állapít meg a földgázszállításra, -elosztásra, -ellátásra és -tárolásra vonatkozóan.

38 A 2003/55 irányelv 23. cikkének (1) bekezdése pontosan meghatározza a földgázellátási piac megnyitásának ütemtervét, és többek között előírja, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell azt, hogy a feljogosított fogyasztók – vagyis akik szabadon, saját választásuk szerinti szolgáltatótól vásárolhatnak földgázt – köre 2007. július 1-jétől minden fogyasztót magában foglaljon.

39 E rendelkezés a földgázellátásra, és nem a földgázelosztásra vonatkozik. Ennélfogva ebből nem lehet semmiféle olyan kötelezettségre következtetni, amelynek alapján a tagállamok kötelesek lennének megszüntetni a közbeszerzési eljárás nélkül odaítélt elosztási szerződéseket.

40 A 2003/55 irányelv egyébként nem tartalmaz semmilyen rendelkezést a jelenlegi földgázelosztási koncessziókról.

41 Ezért a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2003/55 irányelvvel nem ellentétes az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló tagállami szabályozás, amely azon átmeneti időszak általa meghatározott feltételek mellett történő meghosszabbításáról rendelkezik, amelynek végére esik az alapügyben érintetthez hasonló földgázelosztási koncesszió előrehozott lejárata. E körülményekre tekintettel azt is meg kell állapítani, hogy az EK 10. cikkel és az arányosság elvével sem ellentétes az ilyen szabályozás.

Az első és a második kérdésről

42 Első és második kérdésével, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy ellentétes-e az EK 43., EK 49. cikkel és az EK 86. cikk (1) bekezdésével, valamint az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elvével, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmával az alapeljárás-belihez hasonló szabályozás, amely azon átmeneti időszak – általa meghatározott feltételek melletti – meghosszabbításáról rendelkezik, amelynek végére esik az alapügy tárgyát képező földgázelosztási koncesszió előrehozott lejárata.

– A Bíróság elé terjesztett észrevételek

43 Az ASM Brescia úgy véli, hogy az alapügy tárgyát képező földgázelosztási koncessziók felmondása olyan intézkedés, amelyről a nemzeti jogalkotó diszkrecionális és önálló módon határozhat. Hozzáteszi, hogy ezen intézkedés lehetővé teszi az Olasz Köztársaság számára, hogy a földgázelosztási közszolgáltatásra vonatkozó koncessziók új jogosultjainak kijelölésével már idő előtt összhangba hozza jogszabályait a 2003/55 irányelvvel.

44 Az ASM Brescia arra hivatkozik, hogy azon átmeneti időszak meghatározása, amelynek végére esik az érintett koncessziók előrehozott lejárata, arra szolgál, hogy

a földgázágazatban a verseny megindítása említett céljának megvalósítását összehangolják annak szükségével, hogy biztosítsák a jelenlegi koncessziójogosultak jogos bizalmának védelmét.

45 Ugyanezen társaság emlékeztet arra, hogy a bizalomvédelem elvét a közösségi irányelvek által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása során a tagállamoknak tiszteletben kell tartaniuk (lásd többek között a 316/86. sz. Krücken-ügyben 1988. április 26-án hozott ítélet [EBHT 1988., 2213. o.] 22. pontját), valamint hogy az egyes jogintézményekre vagy jogi eljárásokra vonatkozó jogalkotási reform során a gazdasági szereplők jogos bizalmának védelme átmeneti intézkedések vagy az átálláshoz szükséges átmeneti időszakok bevezetését teszi szükségessé, amennyiben nincs olyan nyomós közérdek, amely ezzel ellentétes volna (lásd többek között a CNTA kontra Bizottság ügyben 1975. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1975., 533. o.] 44. pontját).

46 Az ASM Brescia pontosítja, hogy a 164/2000 törvényerejű rendelet hatálybalépéséig az olasz jog nem kötötte a földgázelosztási koncessziók odaítélését hirdetmény közzétételéhez, és ezenkívül lehetővé tette nagyon hosszú időtartamra szóló koncessziós szerződések megkötését is.

47 Hozzáteszi, hogy a koncesszió közösségi jogi megítéléséről szóló bizottsági értelmező közlemény (HL 2000. C 121., 2. o.), valamint a C-324/98. sz., Telaustria és Telefonadress ügyben 2000. december 7-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-10745. o.] megjelenéséig a közösségi jog nem tartalmazott olyan iránymutatásokat, amelyek szerint a közösségi jog értelmében a közszolgáltatásra vonatkozó koncessziók odaítélésénél átláthatósággal és hirdetmény közzétételével kapcsolatos kötelezettségek hárultak volna a hatóságokra.

48 Az ASM Brescia ezt követően emlékeztet arra, hogy a 273/2005 rendelettörvény valójában csupán két évvel későbbre halasztotta a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (5) bekezdésében szereplő átmeneti időszak lejártát, 2005. december 31-ről 2007. december 31-re, illetve bizonyos feltételek esetén 2007. december 31-ről 2009. december 31-re. Úgy véli, hogy az ilyen határidő-módosításnak – önmagában, illetve hatásait tekintve – korlátozott a terjedelme, tekintettel többek között arra, hogy az érintett koncessziók még hátralévő szerződéses időtartamai sok esetben igen hosszúak, valamint arra, hogy mindez nincs hatással aránytalan mértékben a felek

érdekeinek egyensúlyára. Kiemeli, hogy e meghosszabbítás mindenesetre diszkrecionális intézkedésnek is minősül.

49 Az ASM Brescia végül emlékeztet arra, hogy azok a földgázelosztási koncessziók, amelyeknek a lejárata az említett átmeneti időszak elteltét megelőző időpontra esik, nem hosszabbodnak meg, hogy a 164/2000 törvényerejű rendelet alapján az e rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszak lejárta későbbre eshet, mint a 273/2005 rendelettörvény alkalmazásából adódó lejárat, és hogy ez utóbbi elfogadása lehetővé tette a jogbiztonság megerősítését azáltal, hogy az említett átmeneti időszak jogi szabályozását világosabbá tette.

50 A Bizottság arra hivatkozik, hogy az alapügy közszolgáltatásra vonatkozó koncessziókkal kapcsolatos, és ezekre az EK-Szerződés alapvető szabályai, különösen az EK 43. cikk és az EK 49. cikk, továbbá az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma és az ajánlattevők közötti egyenlő bánásmód elve vonatkozik, ami többek között átláthatósági kötelezettséget foglal magában, amely lehetővé teszi, hogy a koncesszióba adó hatóság biztosítsa ezen elvek tiszteletben tartását (a C-410/04. sz. ANAV-ügyben 2006. április 6-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-3303. o.] 21. pontja).

51 A Bizottság hangsúlyozza, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy ezen átláthatósági kötelezettség azt jelenti, hogy minden potenciális ajánlattevő számára megfelelő mértékű nyilvánosságot kell biztosítani, amely lehetővé teszi a szolgáltatási koncesszió versenyre történő megnyitását, és az odaítélési eljárás pártatlanságának ellenőrzését (a fent hivatkozott ANAV-ügyben hozott ítélet 21. pontja).

52 A Bizottság úgy véli, hogy a hirdetmény előzetes közzététele nélkül odaítélt közszolgáltatási koncessziók felmondásának elmaradása szintén ellentétes az EK 43. és EK 49. cikkel, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elvével.

53 Hozzáteszi, hogy az EK 86. cikk (1) bekezdésével ellentétesek az alapügyben szóban forgókhoz hasonló olyan szabályok, amelyek a nyilvánosság közösségi jog által előírt követelményének megsértésével odaítélt közszolgáltatási koncessziók hatályban tartásáról rendelkeznek.

54 Az Anigas álláspontja szerint nem ellentétes az EK 43., EK 49. cikkel, és az EK 86. cikk (1) bekezdésével, valamint az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elvével, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmával az olyan átmeneti időszak meghosszabbítása, mint amelyet az alapügyben érintett szabályozás rendelt el.

55 Hangsúlyozza, hogy a 164/2000 törvényerejű rendelet 15. cikke (7) bekezdésében foglalt feltételek, amelyek lehetővé teszik az e rendelet 15. cikke (5) bekezdésében foglalt átmeneti időszak meghosszabbítását, olyan intézkedéshalmaz részét képezik, amelyek célja a versenypiac kialakítása a földgázágazatban.

56 Az Anigas úgy véli, a bizalomvédelem elvének tiszteletben tartása mindenesetre azt igényli, hogy az alapügybelihez hasonló földgázelosztási koncessziók előrehozott lejáratára mindenképpen valamely átmeneti időszak elteltével kerüljön sor.

– A Bíróság válasza

57 Az az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló, közszolgáltatásra irányuló koncesszió nem tartozik a különféle közbeszerzésekre vonatkozó irányelvek hatálya alá (lásd többek között a C-231/03. sz. Coname-ügyben 2005. július 21-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-7287. o.] 16. pontját).

58 A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az ilyen koncessziót odaítélni szándékozó hatóságok mégis kötelesek tiszteletben tartani általában a Szerződés alapvető szabályait, és különösen az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalmát (lásd többek között a fent hivatkozott Telaustria és Telefonadress ügyben hozott ítélet 60. pontját, a fent hivatkozott Coname-ügyben hozott ítélet 16. pontját, a C-458/03. sz., Parking Brixen ügyben 2005. október 13-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-8585. o.] 46. pontját, valamint a fent hivatkozott ANAV-ügyben hozott ítélet 18. pontját).

59 Pontosabban, amennyiben az ilyen koncessziós szerződés bizonyos szinten határon átnyúló érdeket is képvisel, e szerződésnek az ajánlatkérő tagállamában székhellyel rendelkező vállalkozásnak való, az átláthatóság elvének figyelmen kívül hagyásával történő odaítélése a másik tagállamban székhellyel rendelkező, esetlegesen érdekelt vállalkozásokkal szembeni hátrányos, eltérő bánásmódnak minősül (lásd ebben az értelemben a C-507/03. sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2007. november 13-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-9777. o.] 30. pontját).

60 Márpedig, hacsak objektív körülmények nem indokolják, az ilyen eltérő bánásmód, amely, mivel a más tagállamban székhellyel rendelkező valamennyi vállalkozást kizárja, elsősorban azok rovására érvényesül, az EK 43. és az EK 49. cikk alkalmazásában tiltott – állampolgárságon alapuló – közvetett megkülönböztetésnek minősül (a fent hivatkozott Bizottság kontra Írország ügyben hozott ítélet 31. pontja).

61 Másfelől, az EK 86. cikk (1) bekezdésével ellentétes, ha a közvállalkozások és az olyan vállalkozások esetében, amelyeknek a tagállamok különleges vagy kizárólagos jogokat biztosítanak, a tagállamok az EK 43. és az EK 49. cikkel ellentétes nemzeti szabályozást tartanak fenn.

62 Márpedig egyrészt egyáltalán nem kizárt, hogy az alapügy tárgyát képező koncesszió, tekintettel a Bíróság által kidolgozott kritériumokra, egyértelműen – többek között teljesítési helye és gazdasági tétje alapján – határon átnyúló érdeket képvisel (lásd hasonlóképpen a C-147/06. és C-148/06. sz., SECAP és Santorso egyesített ügyekben 2008. május 15-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-3565. o.] 31. pontját). Ez annál is inkább így van, mivel a nemzeti szabályozás különbségtétel nélkül alkalmazandó valamennyi koncesszióra.

63 Másrészt az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló szabályozás azzal, hogy magában foglalja az új koncesszió nyilvános eljárás útján történő odaítélésének elhalasztását, legalábbis e meghosszabbítás időszakában eltérő bánásmódot eredményez az ilyen koncesszióban esetlegesen érdekelt azon vállalkozások hátrányára, amelyek nem a szerződést odaítélő hatóság tagállamában rendelkeznek székhellyel.

64 Ezen eltérő bánásmódot ugyanakkor olyan objektív körülmények indokolhatják, mint például a jogbiztonság elve tiszteletben tartásának szükségessége.

65 Ez az elv a közösségi jogrend részét képezi (a 205/02–215/02. sz., Deutsche Milchkontor és társai egyesített ügyekben 1983. szeptember 21-én hozott ítélet [EBHT 1983., 2633. o.] 30. pontja), és tiszteletben tartása minden, a közösségi jogot alkalmazó tagállami hatóság kötelessége (lásd ebben az értelemben a 230/78. sz., Eridania-Zuccherifici nazionali és Societá italiana per l'industria degli zuccheri ügyben 1979. szeptember 27-én hozott ítélet [EBHT 1979., 2749. o.] 31. pontját).

66 E tekintetben az alapügyéhez hasonló tényállások esetében három tényezőt kell figyelembe venni.

67 Először is a 2003/55 irányelv nem írja elő a gázelosztásra vonatkozó jelenlegi koncessziók felülvizsgálatát.

68 Másodsorban az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból az következik, hogy az 1984-ben odaítélt koncessziónak 2029-ig kellett volna hatályban maradnia. Így annak a 273/2005 rendelettörvény értelmében történő előrehozott felmondása, amelynek az lesz a hatása, hogy a Comune di Rodengo Saianónak közbeszerzési eljárást kell kezdeményeznie az új koncesszió odaítélésére, jobban képes biztosítani a közösségi jognak való megfelelést.

69 Harmadszor a jogbiztonság elve különösen azt követeli meg, hogy a jogi rendelkezések egyértelműek, pontosak és hatásaikat illetően előreláthatóak legyenek, különösen olyankor, amikor a magánszemélyekre és a vállalkozásokra nézve kedvezőtlen következményeik lehetnek (lásd ebben az értelemben a C-17/03. sz., VEMW és társai ügyben 2005. június 7-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-4983. o.] 80. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

70 Ebből a szempontból nézve meg kell állapítani, hogy az alapügy tárgyát képező koncessziót 1984-ben ítélték oda, miközben ezen időszakban a Bíróság még nem mondta ki azt, hogy az elsődleges közösségi jogból az következik, hogy az egyértelműen határon átnyúló érdeket képviselő szerződésekre a jelen ítélet 59. és 60. pontjában felidézett feltételek esetén az átláthatósággal kapcsolatos kötelezettség vonatkozik.

71 E körülményekre tekintettel, anélkül hogy a bizalomvédelem elve felvetődne, a jogbiztonság elve nemcsak lehetővé, hanem egyben kötelezővé is teszi azt, hogy az ilyen koncessziók felmondása olyan átmeneti időszakkal párosuljon, amely lehetővé teszi a szerződő felek számára szerződéses kapcsolataiknak mind a közszolgáltatásra vonatkozó igények tekintetében, mind gazdasági szempontból elfogadható feltételek melletti rendezését.

72 A kérdést előterjesztő bíróság feladata értékelni különösen azt, hogy az átmeneti időszaknak az alapügy tárgyát képező szabályozás útján történő meghosszabbítása szükségesnek minősíthető-e a jogbiztonság elvének tiszteletben tartása érdekében.

73 Ennélfogva az első és a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EK 43., az EK 49. cikkel, és az EK 86. cikk (1) bekezdésével nem ellentétes az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló tagállami szabályozás, amely azon átmeneti időszak általa meghatározott feltételek mellett történő meghosszabbításáról rendelkezik, amelynek végére esik az alapügyben érintetthez hasonló földgáz-elosztási koncesszió előrehozott lejárata, ha az ilyen meghosszabbítás szükségesnek minősíthető annak érdekében, hogy lehetővé tegye a szerződő felek számára szerződéses kapcsolataiknak mind a közszolgáltatásra vonatkozó igények tekintetében, mind gazdasági szempontból elfogadható feltételek melletti rendezését.

A költségekről

74 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

1) A földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 98/30/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. június 26-i 2003/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel nem ellentétes az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló olyan tagállami szabályozás, amely azon átmeneti időszak általa meghatározott feltételek mellett történő meghosszabbításáról rendelkezik, amelynek végére az alapügyben érintetthez hasonló földgáz-elosztási koncesszió előrehozott lejárata esik. E körülményekre tekintettel azt is meg kell állapítani, hogy az EK 10. cikkel és az arányosság elvével sem ellentétes az ilyen szabályozás.

2) Az EK 43., az EK 49. cikkel, és az EK 86. cikk (1) bekezdésével nem ellentétes az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló tagállami szabályozás, amely azon átmeneti időszak általa meghatározott feltételek mellett történő meghosszabbításáról rendelkezik, amelynek végére az alapügyben érintetthez hasonló földgázelosztási koncesszió előrehozott lejárata esik, ha az ilyen meghosszabbítás szükségesnek minősíthető annak érdekében, hogy lehetővé tegye a szerződő felek számára szerződéses kapcsolataiknak mind a közszolgáltatásra vonatkozó igények tekintetében, mind gazdasági szempontból elfogadható feltételek melletti rendezését.

Aláírások